

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада 2020 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

Ольга Єдер,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
факультету іноземних мов
Університету Ушинського
Науковий керівник: к.філол.н., доц. І. А. Жаборюк

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ АГАТИ КРИСТІ «THE TUESDAY NIGHT CLUB» (ПЕРЕКЛАДАЧ В. Й. ШОВКУН)

Статтю присвячено дослідженню використання граматичних трансформацій у художньому перекладі з англійської на українську мову. На основі перекладу В. Й. Шовкуна оповідання «The Tuesday Night Club», авторка досліджує граматичні трансформації, необхідність таких трансформацій та їхню частотність при перекладі.

Ключові слова: трансформація, зміна, переклад, граматики.

The article is devoted to the investigation of grammatical transformations in translation of English fiction into the Ukrainian language. Based on the analysis of the translation of «The Tuesday Night Club» by Viktor Shovkun, the author studies grammatical transformations, reasons for their use and their frequency in the translation.

Keywords: transformation, change, translation, grammar.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження граматики завжди цікавило мовознавців різних галузей як теорії та практики перекладу, так і викладання, адже граматики відіграє роль своєрідного скелету кожної мови. Тема граматичних трансформацій завжди була актуальною, адже при здійсненні перекладу з англійської мови на українську та навпаки, виникає проблема передачі синтаксичних структур мови оригіналу. Незважаючи на те, що тема є неновою, ми зіткнулися з проблемою відсутності знайдених в перекладі В.Й.Шовкуна граматичних трансформацій, через це ми спробували додати до класифікації, створеної В.Н.Комісаровим, нові перекладацькі прийоми.

Аналіз наукових досліджень. Граматичні трансформації давно вивчаються у лінгвістиці, через це існує велика кількість поглядів на поняття граматичних трансформацій та їхніх класифікацій. Дослідивши класифікації Л. Бархударов, В. Виноградова, А. Федорова, З. Львовської, В. Гака, Н. Гарбовського, В. Комісарова, Л. Латишева, Я. Рецкера, О. Швейцера, Жан-Поль Віне та Жан Дарбельне, Ноам Хомського та Романа Якобсона, ми обрали класифікацію В. Комісарова, адже вважаємо її найбільш вдало сформованою.

Мета статті – проаналізувати граматичні трансформації з огляду на їхнє функційне наповнення та частотність використання.

Виклад основного матеріалу. Граматичні трансформації завжди цікавили мовознавців як одна з важливих тем в теорії перекладу, оскільки при перекладі з германської на слов'янську мову складно передати синтаксичну структуру оригіналу. Як писав Я. Рецкер: «**трансформації** є прийомами логічного мислення, що допомагають розкривати значення іншомовного слова в контексті і знаходити йому відповідник, який не збігається зі словником» [3, 38]. Існує

декілька класифікацій трансформацій, проте, на наш погляд, класифікація В. Комісарова є найширшою, тому ми спираємося на неї при аналізі перекладу.

В. Комісаров виділяє три види трансформацій: лексичні, граматичні та лексико-граматичні. Граматичні поділяють на дослівний переклад (нульова трансформація); членування речень; об'єднання речень та граматичні заміни.

Спробуємо проаналізувати, які граматичні трансформації використав В. Шовкун під час перекладу оповідання Агати Крісті «The Night Club» на українську мову. Передусім треба відзначити, що майже половину тексту (47%) перекладено дослівно, тобто так, що синтаксичні структури оригіналу та перекладу збігаються. Такий прийом називають **дослівним перекладом** чи **нульовою трансформацією**. Відомо, що саме нульова трансформація при перекладі свідчить про високу майстерність перекладача, адже зазвичай перекладачі дещо зловживають перетворенням синтаксичних структур там, де цього можна уникнути. Прикладом дослідного перекладу є речення: «It is not good for you, Milly, it really isn't,» urged Mrs Jones» [4, 21] «Це недобре для тебе, Міллі, справді недобре, — правила своєї місіс Джонс» [1, 21].

Такий прийом, як **членування речень** майже не використовувався у перекладі. Це можна пояснити тим фактом, що, як правило, українські речення є довшими, більш поширеними, з більшою кількістю зворотів, ніж англійські. Але **об'єднання речень** зустрічається у тексті перекладу, «You drink up that bowl of cornflour. It will do you all the good in the world» [4, 21] «Випий-но цей відвар із кукурудзяного борошна, і тобі відразу стане набагато краще» [1, 21].

Іноді під час перекладу виникає потреба **граматичної заміни**. Вона позначає зміни у перекладі граматичної категорії, частини мови, члену речення та речень певного типу. Зміни **граматичної категорії** виявлено в перетворення категорії числа, «what class of brain really succeeds best», а у перекладі множини «чиї мізки досягають найбільших успіхів»: «I wonder,» said Raymond West, «what class of brain really succeeds best in unravelling a mystery?» [4, 12] «Хотів би я знати, — сказав Реймонд Вест, — чиї мізки досягають найбільших успіхів у розгадуванні таємниць?» [1, 12]. Така заміна зумовлена тим, що в англійській мові слова, які мають форму однини та множини вживаються у формі однини для більшої виразності, а українською мовою такі слова перекладаються у формі множини, щоб зберегти семантичну відповідність.

Щодо **заміни частини мови**, то найчастіше це буває заміна іменника на дієслово або прикметника на іменник, проте в аналізованому тексті не було знайдено таких перетворень, окрім того, що була виявлена заміна прикметника на прислівник: «Mr Petherick gave the dry little cough with which he usually prefaced his remarks» [4, 10] «Містер Петерік коротко й сухо кахикнув — це було звичайною передмовою до його реплік» [1, 10].

На наш погляд, у жодній із класифікацій такий прийом, як **заміна категорії стану дієслова** не віддзеркалений, але він досить часто зустрічається й тому ми вважаємо доцільним додати його до класифікації. **Заміна категорії стану дієслова** – це заміна активного стану у пасивний та пасивного у активний. В англійській мові дієслову в пасивному стані може відповідати українське неперехідне дієслово, через це в українському перекладі таке дієслово стоятиме

у дійсному (активному) стані. Наприклад, «The eyes of the others were all fixed upon Sir Henry» [4, 26] «Усі погляди прикипіли до сера Генрі» [1, 27]. До цього ж при перекладі з англійської дієслова у дійсному стані можуть переходити у пасивний, коли у реченні дія важливіша, ніж виконавець дії, або коли виконавець дії був згаданий раніше. Наприклад, «Mr Petherick gave the dry little cough with which he usually prefaced his remarks» [4, 10] «Містер Петерік коротко й сухо кахикнув — це було звичайною передмовою до його реплік» [1, 10].

Інший прийом **заміни речень певного типу** не використовувався при перекладі В. Шовкуном, проте використовувалися інші прийоми, які ми також вважаємо за доцільне додати до класифікацій – це заміни речень певного типу, зміна порядку слів (перестановка), використання складносурядного зв'язку, розширення речення з використанням складнопідрядного зв'язку, заміна складносурядного зв'язку на складнопідрядний, зміна категорії часу.

Використання прийому **зміни порядку слів (або перестановки)** є досить вагомим через його високу частотність, використовується він через відмінність у передачі повідомлень у англійській та українській мовах: в англійській розпочинають з суб'єкта дії, в українській суб'єкт дії вказується у кінці. Наприклад, «Very painful and distressing things happen in villages sometimes» [4, 13]; «Але й у наших селах часом трапляються події сумні й трагічні» [1, 13].

В. Шовкун іноді вдається до прийому **використання складносурядного зв'язку**, за цією трансформацією у перекладі частини речення поєднуються сурядними сполучниками, прийом відрізняється від прийому об'єднання речень, адже при цій трансформації у рамках одного реченні з'являється сполучник сурядності. Наприклад, «Numerous anonymous letters poured into Scotland Yard all accusing Mr Jones of having murdered his wife» [4, 17] «Дощ анонімних листів посипався на Скотленд-Ярд, і в кожному з них містера Джонса звинувачували в убивстві дружини» [1, 17].

Наступний прийом **розширення речення з використанням складнопідрядного зв'язку** теж застосовує В. Шовкун. Під час використання цього прийому не тільки вживаються сполучники підрядності, а й речення розширюється взагалі підрядною частиною. Наприклад, «Mr Jones, it seemed, had been very attentive to the local doctor's daughter, a good-looking young woman of thirty-three» [4, 17] «Стало відомо, нібито містер Джонс виявляв великі знаки уваги до дочки тамтешнього лікаря, вельми привабливої молодой жінки, якій було тридцять три роки» [1, 17]. Такі речення є більш притаманними українській мові, ніж англійській, тому у тексті твору вони звучать природньо і жодним чином не впливають на зміст.

Щодо **заміни складносурядного зв'язку на складнопідрядний**, ми можемо сказати, що В. Шовкун використовує його не так часто, але іноді він є необхідним, адже допомагає зберегти зміст і не допустити подвійного тлумачення: «I am not only a woman – and say what you like, women have an intuition that is denied to men – I am an artist as well» [4, 13]; «Адже я не лише жінка — бо хоч би що ви там казали, а жінки обдаровані інтуїцією, яка й не снилася вам, чоловікам, — я ще й художник» [1, 13].

Такий прийом, як **зміна категорії часу** теж притаманний перекладу В. Шовкуна. «The facts are very simple» [4, 15] «Факти були дуже простими» [1, 15]. Теперішній час англійської мови замінювався на минулий або майбутній час українською: «It is to meet every week, and each member in turn has to propound a problem» [4, 14]; «Ми збиратимемося щотижня, і по черзі кожен член клубу пропонуватиме свою проблему для спільного обговорення» [1, 14]. Одна з причин такої заміни є різне граматичне значення теперішнього часу в англійській та українській мовах.

Кількісні показники вживання трансформацій представлено в таблиці:

Таблиця 1

Частотність вживання граматичних трансформацій

нульова трансформація (дослівний переклад)	47%
зміна порядку слів (або перестановка)	8.5%
розширення речення з використанням складнопідрядного зв'язку	7.8%
зміна категорії часу	3.6%
зміна категорії стану дієслова (з пасивного в активний)	3%
граматична заміна (члену речення)	2.4%
використання складносурядного зв'язку	1.7%
граматична заміна (граматичної категорії)	1.1%
об'єднання речень	1.1%
зміна категорії стану дієслова (з активного в пасивний)	1.1%
граматична заміна (частини мови)	0.5%
заміна складносурядного зв'язку на складнопідрядний	0.5%
членування речень	0%

Висновки і перспективи дослідження. Аналізуючи переклад В. Й. Шовкуна, ми стикнулися з проблемою, що деякі граматичні трансформації не знаходять свого місця в існуючих класифікаціях, навіть в такій детальній як класифікації В. Н. Комісарова, тому ми ризикуємо запропонувати свою класифікацію, де ці трансформації знаходять своє відображення, зокрема, до граматичної заміни частини мови ми додали заміну категорії стану дієслова (активного часу пасивним та пасивного активним), до граматичної заміни речень певного типу ми додали зміну порядку слів (або перестановку), використання складносурядного зв'язку, розширення речення з використанням складнопідрядного зв'язку, заміну складносурядного зв'язку на складнопідрядний, зміну категорії часу. Це нам допомогло охопити аналізом більше прикладів і знайти більше прийомів. Отримані результати можуть використовуватись у подальшому в теорії та практиці перекладу, викладанні англійської мови та літературознавстві під час дослідження творчості Агати Крісті.

Література

1. *Крісті А.* Тринадцять загадкових випадків [Текст]; пер. з англ. В. Шовкун. Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. 240 с. 2. *Комиссаров В.Н.* Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2002. 424 с. 3. *Рецкер Я.И.* Теория перевода и переводческая практика: очерки лингв. теории пер. Москва: Междунар. отношения, 1974. 216 с. 4. *Christie Agatha* The Thirteen Problems/ A. Christie, London, 2002.